

Vabilo k prebiranju poletnega novičnika Dovolj za vse!

Pozdravljeni in toplo vabljeni k prebiranju drugega novičnika, ki ga pripravljamo v okviru projekta *Dovolj za vse – skupnostno upravljanje z življenjskimi viri*. Tokrat se tematsko osredotočamo na *razvoj podeželja*. Močno sta nas pri tem navdahnili dve dobri praksi, ki smo ju spoznali na junijski strokovni ekskurziji v Posočje. Vabljeni k branju *reportaže* s tega prijetnega in poučnega dogodka.

V nadaljevanju predstavljamo uspešne *primere povečevanja dodane vrednosti značilnih podeželskih proizvodov in življenjskih virov* – kmetijskih pridelkov in proizvodov dopolnilnih dejavnosti, gozda, stavb, zavarovanih območij narave, obnovljivih virov energije ter lokalnih tradicij in običajev, *ki prinašajo koristi celotni lokalni in širši skupnosti*. Zagotavljajo dodatne prihodke za prebivalce, krepijo lokalno gospodarstvo ter prinašajo delovna mesta in dopolnilne dejavnosti. Prispevajo k ohranjanju tradicionalnih dejavnosti, k povečanju privlačnosti in vitalnosti podeželja in k razvoju infrastrukture ter ohranjajo žive in povezane skupnosti. Med dobrimi praksami izpostavljamo tudi podjetniške priložnosti, ki jih podeželju prinaša *razvoj turizma*.

Ob robu dobrim praksam pišemo o *lokalnih in regionalnih blagovnih znamkah* kot orodju za spodbujanje inovativnosti, kakovosti in podjetnosti ter o *skupnostnih obratih za predelavo pridelkov majhnih pridelovalcev*, ki podpirajo ohranjanje tradicionalnih podeželskih dejavnosti in ustvarjanje zaposlitvenih priložnosti. Njihovo vzpostavljanje obravnavamo tudi v tokratnem pravnem koticu.

Čeprav aktualno evropsko proračunsko obdobje šele vstopa v zaključno fazo, je Evropska komisija že predstavila *predlog novega proračuna EU za obdobje 2020–2027*. Ker so sredstva evropskih skladov pomemben finančni vir za izvedbo trajnostnih skupnostnih projektov, opozarjamo, da je zdaj čas za lobiranje.

V *napovedniku* vas obveščamo o *strokovni ekskurziji z ogledom dobre prakse*: 19. septembra se odpravljamo čez mejo s Hrvaško, v kraj Križevci, kjer te dni postavljajo skupnostno financirano sončno elektrarno. Vabilo na ekskurzijo bo v kratkem v vaših e-nabiralnikih. Če si še niste rezervirali termina za *tretjo nacionalno konferenco Dovolj za vse – skupnostno upravljanje z življenjskimi viri*, ki bo 14. novembra, vas ponovno vabimo, da jo vključite v svoje načrte.

Prijetno branje in uspešne skupnostne projekte vam želimo,

ekipi Umanotere in Focusa

Več o projektu *Dovolj za vse – skupnostno upravljanje z življenjskimi viri* si lahko preberete [tukaj](#).

Vsebina

Zakaj posvečamo novičnik razvoju podeželja?

Dobre prakse povečevanja dodane vrednosti podeželskih življenjskih virov

- > Kmetijski pridelki in proizvodi dopolnilnih dejavnosti: reportaža s strokovne ekskurzije
- > Gozdovi: daljinski sistemi ogrevanja na lesno biomaso
- > Stavbe: razpršeni hotel
- > Lokalne tradicije in običaji: Praznik kozjanskega jabolka
- > Zavarovana območja narave: znamenje Nature 2000

Ob robu dobrim praksam

- > Lokalne in regionalne blagovne znamke
- > Skupnostni obrati za predelavo pridelkov majhnih pridelovalcev

Pravni kotic

- > Vzpostavitev skupnostnega obrata za predelavo pridelkov majhnih pridelovalcev

Aktualno

- > Sredstva za spodbujanje trajnostnih skupnostnih projektov tudi v novem proračunu EU

Napovednik

- > Strokovna ekskurzija z ogledom skupnostne sončne elektrarne
- > Tretja nacionalna konferenca *Dovolj za vse*

O zemljevidu dobrih praks Dovolj za vse

www.DovoljZaVse.si

Zakaj posvečamo novičnik razvoju podeželja?

Slovenija je podeželska država. Podeželje obsega 90 odstotkov celotnega ozemlja naše države. Od dvanajstih statističnih regij jih devet spada med pretežno ruralne in tri med zmerno ruralne regije. Na podeželju živi skoraj 60 odstotkov prebivalcev Slovenije.

Še vedno, čeprav v vse manjši meri, je osnovna dejavnost na podeželju kmetijstvo. Od kmetijstva je odvisna naša oskrba s hrano, pa tudi stanje okolja – skupaj z gozdarstvom je odločilni dejavnik biotske raznovrstnosti, kakovosti vode in tal ter prilagojenosti na podnebne spremembe. Neposredno v kmetijstvu in v dopolnilnih dejavnostih na kmetijah – predelavi živil, turizmu, neposredni prodaji ipd. – je v Sloveniji okrog 80.000 polnih delovnih moči. Kmetijstvo in gozdarstvo tudi odločilno sooblikujeta podobo podeželske krajine, ki je eden od adutov slovenske turistične ponudbe.

Perspektiva podeželja, ki prinaša kakovostna delovna mesta, dodatni dohodek, dvig kakovosti življenja ter zmanjšanje odseljevanja mladih, ni v pridelavi, ampak v *višji stopnji predelave ter neposredni ponudbi in prodaji podeželskih proizvodov*. Priložnost za neposredno prodajo so lahko tudi turisti, ki se vse bolj vračajo k naravi, iščejo možnosti rekreacije in doživetij, želijo zdravo in sonaravno pridelano hrano in pijačo, se zanimajo za življenje lokalnih prebivalcev in njihove običaje. *Podeželski, razpršeni turizem je podjetniška priložnost*, ki gradi na ohranjeni naravi in kulturni dediščini prostora ter se tako izogiba negativnim okoljskim in družbenim vplivom zgoščenega, množičnega turizma. Številnim podeželskim skupnostim smiselna *dopolnjevanje in vzajemna podpora kmetijstva in turizma* že odlično uspevata. Ljudje zaradi dodatnega zaslužka in s tem večje socialne varnosti ostajajo v kraju, kmetujejo in s tem negujejo kulturno krajino ter ji dajejo podobo, ki po pričakovanju turistov sestavlja osnovno turistično ponudbo na podeželju.

In nenazadnje: *različni načini neposredne prodaje in turizem* veliko bolj kot drugi prodajni kanali, kot so npr. prehranska industrija in trgovske verige, *podeželskim prebivalcem omogočajo višjo stopnjo avtonomije pri določanju cen ter pravičnejše plačilo za njihove proizvode in storitve*.

Podeželska krajina, ki jo v Sloveniji pričakujejo obiskovalci – preplet narave in kulturne krajine.

Koristi skladno razvitega podeželja prepoznavajo in spodbujajo vse ravni oblasti – občine, država in EU. Na koncu pa je vse odvisno predvsem od usposobljenosti, podjetnosti in ustvarjalnosti podeželskih prebivalcev in njihovih organizacij. Krepitvi slednjega je namenjena pričujoča številka novičnika Dovolj za vse!

Dobre prakse povečevanja dodane vrednosti podeželskih življenjskih virov

S terena – reportaža z ekskurzije s predstavitvijo Mlekarne Planika in Kmetijsko gozdarske zadruge Škofja Loka

Za nami je prva od treh strokovnih ekskurzij, ki jih bomo letos organizirali v sklopu projekta *Dovolj za vse – skupnostno upravljanje z življenjskimi viri*. Zgodaj zjutraj 13. junija smo odrinili z ljubljanskega parkirišča P+R Barje v smeri Bovca in Kobarida. Na avtobusu smo pozdravili pisan nabor udeležencev: predstavnike občin in ministrstev, agencij, zadrug, civilnodružbenih in strokovnih organizacij ter medijev, ki so dan namenili spoznavanju dobrih praks *povečevanja dodane vrednosti in dostopnosti podeželskih proizvodov*.

Po krajšem postanku na poti smo prispeli v Bovec, kjer je bila prva postaja naše ekskurzije: *ogledno ekološko posestvo* Bogata. Na posestvu, ki je v lasti Mlekarne Planika, se na prostem pase 130 krav molznic. Iz njihovega mleka izdelajo izdelke, ki nosijo oznako »ekološko«. Na posestvu si lahko obiskovalci v naravnem okolju ogledajo krave na paši in se z multimedijsko predstavitvijo poučijo o tradiciji planinskega pašništva in sirarstva, o delovanju Mlekarne Planika, o ekoloških izdelkih in o dolini Soče. Tamkajšnji zaposleni so nas prijazno

sprejeli, nam razkazali posestvo ter odgovorili na naša vprašanja.

Ogled ekološkega posestva Bogata v Bovcu

Po ogledu posestva smo se odpeljali v Kobarid, kjer nas je v Muzeju sirarstva pričakala direktorica Mlekarnice Planika gospa Anka Lipušček Miklavič. Po uvodnem pozdravu in ogledu predstavitvenega videa nam je osebno predstavila delovanje mlekarnice in njene dosežke, ki jih, kot je dejala sama, verjetno ne bi dosegli brez pregovorne bovške trme in vztrajnosti. Poleg poslovne uspešnosti mlekarnice, ki je v 100-odstotni lasti kmetov – zadrušnikov tolminske zadruge – in **zagotavlja zaposlitev** skoraj 70 zaposlenim in številnim zunanjim sodelavcem, so ponosni na širše učinke svojega poslovanja: **ohranjanje tradicionalnega visokogorskega pašništva, razvoj turizma in oblikovanje inovativnih proizvodov** z vključevanjem različnih lokalnih produktov, kot so zelišča z okoliških planin in postrvi iz Soče. Mlekarna Planika odkupi vse mleko od lokalnih pridelovalcev in jim zaradi težjih pogojev pridelave zagotavlja najvišjo odkupno ceno v Sloveniji.

V Muzeju sirarstva Kobarid

Tradicionalno pastirsko malico, ki jo nudijo ob ogledu muzeja, smo preskočili, saj nas je že čakalo kosilo, ki so nam ga pripravili v lokalni restavraciji Hiša Polonka, mlajši sestri svetovno znane Hiše Franko. Postregli so nam s pomladno mineštro, sveže pečenim kruhom in češnjevim zavitkom, gospod Valter Kramar pa nam je ob tem namenil

nekaj besed o **filozofiji njihove kuhinje, ki temelji na lokalnih, sezonskih in sonaravno pridelanih sestavinah ter kulinarični tradiciji** Posočja. Na mizah seveda niso manjkali niti odlični siri in jogurti iz Mlekarnice Planika.

Po okrepčilu smo prisluhnili predstavitvi Kmetijsko gozdarske zadruge Škofja Loka. Direktor Mitja Vodnjov je izpostavil njihov posebni **prodajni kanal za lokalne podeželske proizvode višje kakovosti**, ki so ga poimenovali Domači kotichek. V Domačih kotichek, ki so del njihovih združnih prodajal, ponujajo raznolike prehranske in rokodelske proizvode s kmetij iz Loškega pogorja. Tako povečujejo njihovo **dostopnost za potrošnike**, hkrati pa **krepijo konkurenčnost in vitalnost kmetij** na svojem območju.

Program ekskurzije smo zaključili s pogovorom, v katerem sta poleg direktorjev Mlekarnice Planika in KGZ Škofja Loka sodelovala še strokovnjakinja za razvoj podeželja mag. Vesna Erhart iz Zavoda EKometer in svetovalec za razvoj podeželja v Posočskem razvojnem centru Peter Domevšček.

V razpravi so se osredotočili na vsestranske koristi predelave in prodaje v lokalnem okolju ter navezave s turizmom. Izpostavili so, da se podeželje z izkoriščanjem lastnih razvojnih potencialov razvija **na vzdržen način**, delovna mesta ohranjajo **poseljeno in živo podeželje**, ohranja se **privlačnost kmetovanja**, lokalne skupnosti pa so odpornejše. Tak način razvoja je tudi okolju prijaznejši in ob vzpostavljenih verigah povečevanja dodane vrednosti **lokalnim prebivalcem zagotavlja visoko kakovost bivanja**. Sodelujoči so se strinjali tudi, da nam do stanja, ko bodo lokalni produkti ponos celotne lokalne skupnosti in bodo prva izbira potrošnikov in gostincev, še veliko manjka.

Po zaključenem vsebinskem delu smo pred odhodom v Ljubljano izkoristili še nekaj prostih minut, da smo se posladkali s sveže pripravljenim sladoledom in nakupili izvrstne sire (avtor teh vrstic toplo priporoča staranega Tolminca).

O predstavljenih dobrih praksah razvoja podeželja smo posneli tudi kratek filmček:

(www.youtube.com/watch?v=gyue1sB97NM)

Povečanje vrednosti lokalnih gozdov – daljinski sistemi ogrevanja na lesno biomaso

Slovenija je dežela gozdov. Teoretični potencial lesne biomase slovenskih gozdov je ogromen. Čeprav mora imeti pri izrabi lesa vedno prednost predelava v izdelke s čim višjo dodano vrednostjo, je v Sloveniji zaradi velikih količin lesa vendarle smiselna tudi njegova energetska izraba. Daljinski sistemi ogrevanja na lesno biomaso (DOLB) so pri tem *ekonomsko najučinkovitejši* in *okoljsko najsprejemljivejši*. DOLB-i prinašajo lokalnim skupnostim številne koristi, kljub temu pa njihovo število v Sloveniji le počasi narašča.

Občina Vranksko je bila v Sloveniji pionir na področju daljinskih sistemov ogrevanja na obnovljive vire energije. Njihov DOLB je začel delovati že leta 2005, gospodinjstvom in velikim porabnikom pa dobavlja toploto preko 134 priključkov. Leta 2012 so ga nadgradili še s toplotnim solarnim sistemom, saj je poletni uporaba lesne biomase zaradi manjše porabe toplote neučinkovita. S tem je oskrba s toploto na Vranskem postala *neodvisna od uvoženih fosilnih energentov*.

Daljinski sistem ogrevanja na lesno biomaso in sončno energijo na Vranskem

Lesna zadruga Loški potok, ki je bila ustanovljena leta 2017 in je tudi socialno podjetje, je slovenski primer v tujini močno razširjenega *zadružnega modela rabe lesne biomase za ogrevanje*. Njihov DOLB je namenjen oskrbi zgradb v lasti občine, kot so občinska zgradba, zdravstveni dom, dom starejših občanov, osnovna šola in kulturno turistični center, ter nekaj zasebnim poslovnim in stanovanjskim objektom. Za ta projekt *je občina na podlagi javnega razpisa podelila zadruzi koncesijo za distribucijo toplote* za obdobje 15 let, zadruga pa se je zavezala, da bo po poteku tega časa celoten sistem DOLB, vključno s prodajo toplote, brezplačno prenesla v last in upravljanje občine. Večino sredstev za izgradnjo omenjene infrastrukture sistema predstavljajo nepovratna kohezijska sredstva, za preostanek pa je zadruga pridobila kredit pri banki. Občina je za ogrevanje svojih objektov prej porabila 290 tisoč litrov kurilnega olja letno.

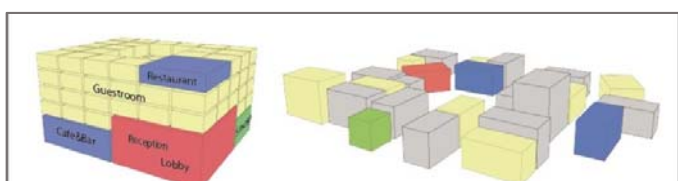

Ustanovitev zadruge so podprli, da bi *ohranili finančna sredstva v lokalnem okolju*, tako da bi imeli lastniki gozdov, gozdarji in dobavitelj sekancev od njih koristi v obliki zaslužka in delovnih mest. Zadruga ni namenjena ustvarjanju dobička. Ves morebiten finančni presežek nameravajo preliti v *nižjo ceno toplotne energije* in v *višjo ceno lesne biomase*, odkupljeno od zadružnikov. Občina bo samo pri ogrevanju objektov v svoji lasti prihranila več tisoč proračunskih evrov letno, ki jih bo lahko usmerila v druge projekte in dejavnosti.

Preko sistema daljinskega ogrevanja na lesno biomaso se bodo, kot vse kaže, v prihajajoči kurilni sezoni greti tudi v občinah Bovec in Kobarid. Občini sta za potrebe teh projektov ustanovili javni podjetji, ki bosta odgovorni za izgradnjo in upravljanje s sistemom ter za prodajo toplote. Za izvedbo investicije so iz evropskih sredstev pridobili malo več kot polovico potrebnih sredstev, preostanek pa bodo financirali s posojili. Občina Bovec je tudi lastnica velikega dela gozdov na svojem območju, zato si obetajo finančne koristi tako od prihrankov kot tudi od prodaje lesne biomase in prihodkov od prodaje toplote, ki bi v primeru javno-zasebnega partnerstva ostali zasebniku.

Razpršeni hotel – boljši izkoristek stavbnega fonda

Razpršeni turizem je podeželska podjetniška priložnost. Lokalnim prebivalcem lahko prinaša koristi, tudi če se z njim ne ukvarjajo neposredno. *Razpršeni hotel je oblika turistične ponudbe, ki prinaša prihodke lastnikom nepremičnin, ki svoje proste kapacitete – celotne stavbe ali dele stavb, preurejene v turistične sobe ali apartmaje – prepustijo skupnostnemu hotelu za oddajanje v turistične namene.* Primer uspešnega združeno organiziranega razpršenega hotela, ki se je z močno podporo občine vzpostavil v italijanski pokrajini Furlanija - Julijska krajina, je opisan v [Katalogu dobrih praks Dovolj za vse!](#) (stran 16).

Deli razpršenega hotela – recepcija, gostinski lokali, turistične sobe idr. – so v različnih stavbah v kraju.

Koristi od razpršenega hotela ima celotna lokalna skupnost, ne samo lastniki nepremičnin. Turisti, ki se odločajo za podeželski turizem, so hvaležni potrošniki kmetijskih pridelkov in drugih proizvodov lokalnega gospodarstva. To povečuje število in varnost delovnih mest ter donosnost dopolnilnih dejavnosti na podeželju. Z razvojem turizma se povečujejo prihodki lokalne skupnosti za urejanje infrastrukture in izboljšanje kulturne in zabavne ponudbe. Na podeželju se ohranjajo storitve, kot so trgovina, pošta in ambulanta. Povečanje kakovosti življenja lokalnih prebivalcev pomeni manj odseljavanja in ohranjanje vitalnih podeželskih skupnosti. Pobude za vzpostavitev razpršenih hotelov vznikajo in se udeležujejo na številnih koncih Slovenije: v Slovenskih Konjicah, Žalcu, Padni, Robidišču, na Krasu, na planoti Sviščaki in najbrž še kje.

Lokalne tradicije in običaji privabljajo obiskovalce: Praznik kozjanskega jabolka

Jabolko iz tradicionalnih visokodebelnih travniških sadovnjakov je na Kozjanskem veliko več kot zgolj sadež. S svojim simbolnim pomenom, kot sadež in kot tržno blago, povezuje območje Kozjanskega z Obsoteljem, ki ima od leta 2010 status biosfernega območja pod okriljem Unesca, v celoto, ki si prizadeva za trajnostni razvoj. Javni zavod Kozjanski park že od leta 2000 vsak drugi teden v oktobru organizira prireditev Praznik kozjanskega

jabolka, s katerim želijo prikazati sodelovanje s prebivalci parka in *skupna prizadevanja na področju varstva naravnih vrednot in ohranjanja kmetijske kulturne krajine.* Njen najbolj značilni element so na Kozjanskem prav visokodebelni travniški sadovnjaki s starimi sortami jablan.

Praznik kozjanskega jabolka – »okoljski sejem z dušo«

Kot navajajo organizatorji, praznik ostaja zvest svojemu poslanstvu in se je razvil v osrednjo in zelo odmevno etnološko in naravovarstveno prireditev domačinov brez kiča in krame. *Okoljsko osveščene – ekološke kmetije ponujajo stare sorte jabolk, zdrave kmetijske pridelke, pridelane na sonaraven način, ter predelano sadje za ozimnico. Obrtniške delavnice ponujajo vrhunske izdelke tradicionalne ljudske obrti, druge organizacije pa napredne okoljske razvojne rešitve.*

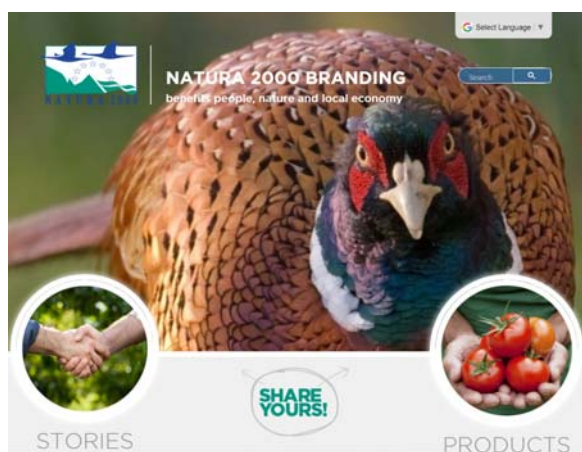
V letu 2017 je praznik privabil 16.000 obiskovalcev. Na dvodnevem sejmu regionalnih proizvodov se je predstavilo preko 170 razstavljalcev. Na sejmu se tradicionalno predstavljajo tudi društva in različne strokovne službe, ki delujejo v kozjanskem prostoru, ter množica glasbenih skupin, ki s kulturnim programom prispevajo k prijetnemu vzdušju druženja na prireditvi. Sejem spremljajo razni dogodki v povezavi s predstavitvijo narave in kulturne dediščine Kozjanskega parka (razstave, delavnice, pohodi), ki jih dopolnjujejo tudi različna predavanja in seminarji.

Sejemske stojnice na trgu v Podsredi

Oznake proizvodov in storitev iz zavarovanih območij narave – Natura 2000 branding

Natura 2000 je največja mreža zavarovanih območij na svetu. Vendar ta območja niso zaprti rezervati. Ljudje, ki živijo na zavarovanih območjih, izvajajo različne kmetijske in gospodarske dejavnosti. Pri tem pravila Nature 2000 postavljajo določene omejitve, zaradi česar ljudje Natura 2000 včasih dojemajo kot breme oziroma kot oviro razvoju. Številni primeri, ki so opisani na spletni strani [Natura 2000 branding](#), pa govorijo o *razvojnem potencialu, ki izhaja iz znamčenja Nature 2000*.

Spletna stran Natura 2000 branding z opisi dobrih praks

Pod sloganom »Natura 2000 branding – koristi za ljudi, naravo in lokalno gospodarstvo« je Evropska komisija podprla *kampanjo za spodbujanje uporabe blagovne znamke Natura 2000*, ki poudarja koristi tega omrežja: spodbuja naravi prijazne proizvode in storitve z območij Natura 2000 ter ozavešča o koristih, ki jih ti zagotavljajo za naravo in ljudi, ki živijo in delajo na zavarovanih območjih. Uporaba znamke Natura 2000 je namenjena doseganju *večje prepoznavnosti in dodane vrednosti lokalnih proizvodov in storitev*.

Oznaka Natura 2000 na rižu iz naravnega parka v delti reke Ebro v Španiji

Uvrstitev proizvodov in zgodb na spletno stran kampanje je mogoča preko [spletnega obrazca](#).

Med primeri, ki so opisani na spletni strani, najdemo tudi zgodbo iz Slovenije. Govori o oznaki *»Medvedu prijazno«*, ki je namenjena promociji proizvodov in storitev, ki prispevajo k sobivanju človeka z medvedom.

Oznake »Medvedu prijazno« se lahko namestijo na različne produkte, kot so mleko, sir, mesni izdelki, suho sadje, marmelade, med, mila ipd., ali pa uporabijo pri trženju storitev, kot so nastanitve, gostinska ponudba in podobno. Oznaka je namenjena tudi različnim izdelkom, ki s priloženimi informacijami spodbujajo ohranjanje medveda v lokalnem in širšem prostoru.

Navodila za pridobitev oznake »Medvedu prijazno« najdete na spletni strani projekta [LIFE DINALP BEAR](#).

Ob rob dobrim praksam

Lokalne in regionalne blagovne znamke – spodbuda za dvig inovativnosti, kakovosti in podjetnosti

Lokalne in regionalne blagovne znamke so namenjene potrošnikom, da ti na trgu lažje prepoznajo produkte višje kakovosti, ki izvirajo z določenega območja. Njihov pomen raste, saj *sta potrošnikom vedno pomembnejša poreklo proizvodov in način njihove pridelave oziroma predelave*. Produkti, ki so označeni z zaupanja vrednimi oznakami, dosegajo *višje cene*, saj jim potrošniki priznavajo stroške zaradi dodatnih zahtev pri pridelavi in predelavi ter pri nadzoru.

Lokalne in regionalne blagovne znamke delujejo tudi kot *spodbuda za ohranjanje dejavnosti ter dvig kakovosti, inovativnosti in podjetnosti lokalnih ponudnikov*. Če je več proizvodov prodanih v regiji, se ekonomskim in socialnim koristim takšnih znamk pridružijo tudi okoljske, saj se tako zmanjša transport in tudi količina embalaže.

Blagovni znamki Dedek Jaka in Babica Jerca – Naravni izdelki iz škofjeloških hribov

Razvojna agencija Sora je leta 2000 na Uradu RS za intelektualno lastnino registrirala blagovni znamki *Dedek Jaka in Babica Jerca – Naravni izdelki iz škofjeloških hribov*, ki združujeta ponudbo naravnih pridelkov, visokokakovostnih kulinarčnih izdelkov ter izdelkov domače in umetnostne obrti s škofjeloškega podeželja.

Ponudbo, ki obsega pekovske izdelke, jajca in rezance, mlečne izdelke, alkoholne pijače, izdelke iz sadja ter gozdnih sadežev oz. plodov, suhomesnate izdelke, izdelke iz zelenjave, medene izdelke, zeliščne čaje in naravno kozmetiko, sveže sadje in zelenjavo, izdelke iz lesa in stekla, volnene izdelke ter ročno klekljano čipko, ustvarja **45 ponudnikov, ki so v trženje pod skupnima blagovnama znamkama vključili več kot 470 izdelkov**. Predstavljajo jih na [spletni strani](#) in v predstavitveni brošuri.

Pogovarjali smo se s Kristino Miklavčič, ki na Razvojni agenciji Sora skrbi za razvoj in promocijo blagovnih znamk.

Zakaj ste se odločili za razvoj blagovnih znamk?

Več povezanih razvojnih aktivnosti akterjev širšega lokalnega območja je privedlo do tega, da se je vzpostavila ponudba kakovostnih pridelkov in izdelkov, gospodinje na kmetijah so opustile službe v dolini in registrirale dopolnilne dejavnosti. Te razmere so nam bile v spodbudo in izziv, da jih na nek način **povežemo, da s tem zagotovimo zadostno ponudbo in razpoznavnost na trgu, da jim na eni strani omogočimo svetovalno-izobraževalno podporo, razvoj enotne celostne podobe, skupen nakup embalaž ter vzpostavitev tržnih poti, na drugi pa skrbimo za dvig in nadzor kakovosti izdelkov**.

Kakšni so bili prvi koraki?

Izvajali smo različne razvojne programe in projekte, znotraj njih smo vzpostavili delo z interesnimi skupinami, katerih članom smo svetovali glede zagotavljanja pogojev za registracijo, se sestali z inšpektorji, ki so svetovali glede ureditve prostorov, izvedli smo številna izobraževanja, senzorična ocenjevanja izdelkov, skupaj smo razvijali embalaže za izdelke, organizirali prve tržnice.

Vzpostavitev znamk je bila financirana iz projekta Phare CBC SLO/A, programa čezmejnega sodelovanja, določene promocijske aktivnosti so bile pokrite tudi s kandidiranjem na razpise Ministrstva za kmetijstvo, več kot 10 let pa razvoj blagovnih znamk podpirajo tudi vse štiri občine na Škofjeloškem.

Kako izdelke tržite?

Trženje je v rokah samih ponudnikov, ki so s prodajo zelo zadovoljni. Njihova ponudba ne dohaja povpraševanja, ki iz leta v leto raste. Izdelki se tržijo v lokalnem okolju in tudi širše (Kranj, Ljubljana, Vrhnika, Bled, Cerklje, Idrija ...), **v trgovinah specializirano, kakovostno lokalno ponudbo, na tržnicah, prireditvah, v šolah in vrtcih, nekateri tudi v lokalnih gostilnah**. Razvojna agencija Sora pa ob koncih let trži ponudbo **poslovnih daril**, kar predstavlja nekaj izbranih izdelkov blagovnih znamk v darilnih embalažah. Zadnje leto izvajamo tudi CLLD projekt Marejne, znotraj katerega bomo znotraj blagovnih znamk razvili ponudbo turističnih spominkov, ki se bo predstavljala v promocijsko-prodajnih omarah nekaterih lokalnih gostiln.

Kako po 18 letih ocenjujete uspeh blagovne znamke in kakšne so koristi za lokalno skupnost?

Uspeh blagovne znamke je v tem, da so si ponudniki ustvarili krog strank, ki jim zaupajo in naročajo vedno več, da se v trgovinah njihovi izdelki uspešno prodajajo, da so napredovali v prave podjetnike in da samozavestno zagovarjajo svoje delo in svoje izdelke. Ponudba izdelkov se po vsakoletni objavi javnega povabila za dodelitve pravice do uporabe blagovnih znamk povečuje, tudi ponudniki želijo, da z aktivnostmi na področju blagovnih znamk nadaljujemo. Obenem priznavajo, da **sta blagovni znamki pripomogli, da so se na trgu uspešno uveljavili oz. da jih stranke prepoznavajo ne samo kot ponudnike, ki v večji meri uporabljajo lokalne surovine, temveč tudi kot ponudnike izdelkov, ki gredo skozi določene kontrole**. Z lokalno pridelavo, predelavo in potrošnjo znanja in sredstva ostajajo v lokalnem območju, ljudje pa ostajajo povezani, sodelujejo, glede na raznolikost ponudbe in različne prodajne kanale si ne konkurirajo.

Majhni pridelovalci – od pridelave za lastne potrebe do delovnih mest

Za to, da se razvojni potenciali podeželja pretvorijo v zelena delovna mesta, je ključen dvig vsestranske usposobljenosti pridelovalcev, predelovalcev, rokodelcev, ponudnikov storitev itd. Občina Ajdovščina je z namenom ohranjanja bogate sadjarske in vinogradniške tradicije območja Vipavske doline vzpostavila **učni center za predelavo in promocijo kmetijskih pridelkov**.

Učni center deluje v prenovljenem objektu osnovne šole v naselju Brje.

Center razpolaga s predelovalnico sadja, trgovnico, učilnico ter prostori krajevne skupnosti z vsemi potrebnimi spremljevalnimi prostori. Tehnološko opremo sestavlja več linij za tradicionalne načine predelave sadja v sok in marmelade ter sušenje.

Poleg možnosti predelave pridelkov manjših pridelovalcev se v Centru odvijajo predavanja in delavnice, kjer udeleženci pridobijo **teoretična in praktična znanja** na področju pridelave, predelave in prodaje lokalnih tržno zanimivih vrst sadja in zelišč. Brezplačne izobraževalne programe, ki jih v centru izvaja Ljudska univerza Ajdovščina, sofinancira Občina Ajdovščina. Namenjeni so začetnikom ali tistim, ki želijo svoja obstoječa znanja, spretnosti in izkušnje nadgraditi **za potrebe lastne predelave sadja in trženja izdelkov na domu**, ter kandidatom za **pridobitev nacionalne poklicne kvalifikacije (NPK) predelovalec/-ka sadja na tradicionalen način**, ki se želijo poklicno ukvarjati s predelavo sadja ter trženjem izdelkov.

Pravni kotiček

Vzpostavitev skupnostnega obrata za predelavo pridelkov malih pridelovalcev

Področje predelave kmetijskih pridelkov ureja [Zakon o kmetijstvu](#), obrate predelave pa je potrebno registrirati v skladu s [Pravilnikom o registraciji in odobritvi obratov na področju živil](#). Obrat mora registrirati nosilec živilske dejavnosti. Nosilec živilske dejavnosti je vsaka fizična oseba, samostojni podjetnik posameznik ali pravna oseba, ki izvaja katerokoli obliko živilske dejavnosti (torej tudi nosilec kmetijskega gospodarstva ali nosilec dopolnilne dejavnosti prodaje kmetijskih izdelkov). Če se več zainteresiranih odloči za skupen obrat, morajo torej dogovorno vzpostaviti tudi skupnega nosilca tega obrata (lahko npr. zadruga). Obrat mora skozi postopek [odobritve](#) in postopek [registracije](#) pri [Upravi za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin](#). Izjeme glede registracije veljajo za obrate majhnih količin primarnih živil v skladu s [Pravilnikom o določitvi majhnih količin živil, pogojih za njihovo pridelavo ter o določitvi nekaterih odstopanj za obrate na področju živil živalskega izvora](#).

Pri predelavi živil je ključnega pomena [higiena živil](#). Celotna predelovalna veriga mora biti podvržena standardom HACCP. To je sistem analize tveganja kritičnih kontrolnih točk, ki omogoča prepoznavanje, oceno, ukrepanje in nadzor nad morebitno prisotnimi škodljivimi dejavniki v živilih ali stanji, ki lahko ogrožajo zdravje človeka. Voditi je potrebno dokumentacijo o obsegu in načinu izvajanja notranjega nadzora nad ustreznostjo živil. Varnost živil se presoja po [Zakonu o zdravstveni ustreznosti živil in izdelkov ter snovi, ki prihajajo v stik z živilii](#). Živila pa morajo izpolnjevati tudi [mikrobiološka merila](#).

Z vzpostavitvijo skupnega obrata je mogoče izkoristiti tudi opuščene prostore v javni lasti na podeželju. Vse več je zapuščenih šol in drugih objektov v lasti občin, ki lahko predstavljajo pomemben vir podpore občine razvoju podeželja in lokalne pridelave hrane. Občina lahko s temi prostori razpolaga na podlagi [Zakona o stvarnem premoženju države in samoupravnih lokalnih skupnost](#) in pripadajoče [Uredbe](#). Pod določenimi pogoji lahko odda prostor tudi po nižji ceni ali ga da v brezplačno uporabo. Seveda iz šole ne more nastati predelovalni obrat brez določenih fizičnih posegov, ki jih je pogosto mogoče izvesti le na podlagi gradbenega dovoljenja, vsekakor pa je potrebno zaprositi vsaj za spremembo uporabnega dovoljenja stavbe. Za izdajo gradbenega in uporabnega dovoljenja je pristojna upravna enota za konkretno območje.

Aktualno

Sredstva za spodbujanje trajnostnih skupnostnih projektov tudi v novem evropskem proračunu

V začetku maja je Evropska komisija objavila *predlog naslednjega proračuna EU za obdobje 2021–2027*, t. i. večletni finančni okvir. Temu je sledila še objava predlogov sektorske zakonodaje, ki bo natančno določila, kako bodo evropska sredstva porabljena znotraj posameznih postavk. Polovica trenutnega proračuna EU (67 milijard EUR v letu 2014) se porabi za energetska infrastrukturo, transport, stanovanja in ravnanje z odpadki, majhna in srednja podjetja, raziskave in razvoj ter gospodarski razvoj evropskih regij. Drugi velik del (55 milijard EUR v letu 2014) pa je namenjen evropskim kmetom in za razvoj podeželja. Evropski proračun je tako za številne sektorje gospodarstva EU glavni naložbeni instrument.

Evropski proračun določi strukturo in prioritete rabe sredstev EU in ima tako pomembno vlogo pri prevajanju ciljev evropskih politik v ukrepe. Naslavljanje podnebnih sprememb in cilji zmanjšanja emisij toplogrednih plinov so primer politike, ki bo imela v novem proračunskem obdobju pomembno mesto. Evropska komisija namreč predlaga, da se 25 % vseh evropskih sredstev porabi za podnebne ukrepe.

Za spodbujanje projektov skupnostnega upravljanja z življenjskimi viri tako na področju razvoja podeželja kot tudi širše sta izmed evropskih sredstev najbolj pomembna *Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP)* in evropska kohezijska politika, slednja še posebej.

Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR) in Kohezijski sklad – sklada kohezijske politike – sta glavni gonili regionalnega razvoja in zmanjševanja regionalnih razvojnih razlik po Evropi. Predstavljata sredstva za nova delovna mesta, trajnostni razvoj in inovacije. Kot taka predstavljata tudi pomembno priložnost za *spodbujanje lokalnih pobud pri prehodu v bolj okolju prijazno in vključujočo družbo*. S predlaganimi 374 milijardami EUR bosta tudi v naslednjem obdobju ostala glavna naložbena programa EU.

Večina sredstev kohezijske politike bo tudi v prihodnjem proračunskem obdobju razdeljenih na podlagi bruto nacionalnega dohodka. Vendar pa bo pri delitvi sredstev zdaj treba preveriti tudi, kako ukrepi naslavlajo podnebne spremembe, tako v fazi načrtovanja kot tudi izvajanja.

Ta nov *»podnebni faktor«* predstavlja priložnost za rabo sredstev kohezijske politike za podporo regijam pri naslavljanju posledic podnebnih sprememb in podporo skupnostim pri razvoju novih trajnostnih in podnebnju prijaznih razvojnih strategij. Po predlogu Evropske komisije bo za podnebne ukrepe potrebno porabiti 30 % sredstev ESRR in 37 % sredstev kohezijskega sklada.

Prihodnji meseci, ko bo potekalo usklajevanje med državami članicami EU in poslanci Evropskega parlamenta o zgoraj omenjenih zakonodajnih predlogih za izvajanje večletnega finančnega okvira, so tako odlična priložnost za občine, lokalne skupnosti in druge zainteresirane, da relevantnim odločevalcem sporočijo, kakšno vlogo naj imajo trajnostni skupnostni projekti v obdobju po letu 2020.

Napovedujemo

19. september: strokovna ekskurzija z ogledom skupnostno financirane sončne elektrarne, Križevci

V mestu Križevci na Hrvaškem so pričeli z gradnjo skupnostno financirane sončne elektrarne. V projektu sodelujeta Mesto Križevci in Zelena energetska zadruga. V zgolj 10 dneh kampanje so zbrali potrebna sredstva (30.000 EUR), ki so jih po modelu mikro posojil večinoma prispevali lokalni prebivalci. Posamezniki so v povprečju investirali približno 150 EUR. Doba posojila je 10 let, vlagatelji pa so upravičeni do 4,5 % letnih obresti. Po tem obdobju bo lastništvo sončne elektrarne preneseno na Mesto Križevci. 30 kilovatna sončna elektrarna bo postavljena na strehi Razvojno-tehnološkega centra, ki je v lastništvu mesta. *Vas zanima, kako je možno izvesti projekt skupnostne sončne elektrarne? Bi radi sami pričeli s takšnim projektom?* Vabljeni, da se nam pridružite na terenskem ogledu in pogovoru s predstavniki mesta Križevci in Zelene energetske zadruge!

14. november: 3. nacionalna konferenca Dovolj za vse: rezervirajte si termin

Izkoristite priložnost za *spoznavanje, učenje in povezovanje aktivnih predstavnikov lokalnih skupnosti*. Tudi letos bomo povabili zanimive goste iz Slovenije in tujine, ki bodo predstavili dobre prakse skupnostnega upravljanja. Osrednji gost bo Michel Bauwens, praktik skupnostne tranzicije v belgijskem mestu Gent in raziskovalec skupnostne ekonomije in družbe. Ob robu konference bo vodil *usposabljanje za koordinatorje skupnostnih projektov*.

O zemljevidu dobrih praks skupnostnega upravljanja z življenjskimi viri Dovolj za vse!

Spletna stran DovoljZaVse.si želi skozi predstavitev dobrih praks skupnostnega upravljanja z življenjskimi viri v Sloveniji in predstavitevijo uporabnih gradiv motivirati in hkrati pomagati lokalnim skupnostim pri izvajanju projektov skupnostnega upravljanja z življenjskimi viri.

Glavni element spletne strani je *interaktivni zemljevid dobrih praks skupnostnega upravljanja z življenjskimi viri v Sloveniji*.

Predstavlja že skoraj 50 primerov domačih praks, ki jim je skupno, da so se porodile iz skupnosti ali ob pomembnem sodelovanju prebivalcev oz. drugih deležnikov v lokalnem okolju in se nanašajo na **področja trajnostnega urejanja prostora, trajnostne mobilnosti, samooskrbe s hrano in ekološkega kmetijstva, lokalnega krožnega gospodarstva in trajnostne potrošnje, učinkovite rabe energije in oskrbe z energijo iz lokalnih obnovljivih virov ter participativnega upravljanja**.

Zemljevid dobrih praks ni namenjen le *informiranju*, temveč tudi *povezovanju akterjev in medsebojnemu prenosu izkušenj* z izvajanjem konkretnih projektov. Vsaka praksa, ki je objavljena na zemljevidu, poleg kratkega opisa vsebuje tudi kontaktne informacije o nosilcu dobre prakse in spletne povezave na mesta z dodatnimi informacijami. S tem zainteresiranim omogoča vzpostavitev stika z izvajalci prakse in izmenjavo informacij o praksi sami.

Dobre prakse na zemljevidu lahko odkrivete *po lokaciji* prakse (s klikom na krožec s številko in z imenom kraja) ali pa z iskanjem praks *po področjih* (področje izberete na padajočem meniju desno spodaj na zemljevidu).

Vaše prakse ni na zemljevidu, pa menite, da tja spada?

Za vnos dobre prakse na zemljevid nam posredujte njen opis preko [spletnega obrazca](#). Posredovane podatke bo obdelal moderator spletne strani in jih objavil. O objavi prakse na zemljevidu boste obveščeni po e-pošti na naslov, ki ga boste navedli pod kontaktnimi podatki.

*Spremljajte novice in napovedi dogodkov na [FB strani Dovolj za vse](#), pridružite se nam na **terenskih ogledih dobrih praks**, prebirajte **novičnike**, načrtujte udeležbo na **novembrski nacionalni konferenci – srečanju aktivnih predstavnikov lokalnih skupnosti**, v okviru katere bomo letos organizirali delavnico za krepitev koordinatorjev skupnostnih projektov.*

Opozorite nas na področja, na katerih bi bilo potrebno izboljšati sistemsko (zakonodajno, administrativno ...) okolje za izvedbo skupnostnih projektov v Sloveniji – priporočila bomo naslovili na pristojne inštitucije.